

УДК 338.48

В. В. Орлова,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризмознавства та
туристичних спеціалізацій Інституту
туризму Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника

Н. І. Остап'юк,

асистент кафедри туризмознавства та
туристичних спеціалізацій Інституту
туризму Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ

У статті розглянуто проблеми економічної діагностики регіону, проаналізовано основні показники функціонування туристичного ринку Івано-Франківської області, визначено основні напрями ефективного використання туристського потенціалу регіону як одного із пріоритетних чинників його перспективного розвитку.

Ключові слова: туризм, туристичний ринок, експорт-імпорт туристичних послуг, темпи зростання, кластери.

В. В. Орлова, Н. І. Остап'юк
ЕКОНОМИЧЕСКАЯ ДИАГНОСТИКА
ПРОЦЕССОВ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО
ТУРИСТИЧЕСКОГО РЫНКА

В статье рассмотрены проблемы экономической диагностики региона, проанализированы основные показатели функционирования туристического рынка Ивано-Франковской области, определены основные направления эффективного использования туристского потенциала региона как одного из приоритетных факторов его перспективного развития.

Ключевые слова: туризм, туристический рынок, экспорт-импорт туристических услуг, кластерные технологии.

V. V. Orlova, N. I. Ostap'yuk
ECONOMIC DIAGNOSTIC OF
DEVELOPMENT PROCESSES ON
THE REGIONAL TOURISM MARKET

The article highlights the problems of economic diagnostic of the region, the main indicators of Ivano-Frankivsk region's tourism market are analyzed, key areas of effective use of tourism potential of the region as one of the priority factors of its future development are identified.

Key words: tourism, tourism market, export-import tourism, cluster technology.

Постановка проблеми. Стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристичні та рекреаційні потреби населення країни й іноземних туристів, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги й історико-культурної спадщини. Проте без урахування природних, історичних, геополітичних, економічних можливостей та специфіки окремих територій досягнути бажаного результату буде вкрай важко, а то й неможливо, тому проблема «регіоналізації» сьогодні стоїть досить гостро.

Погляд на регіон як на ринок із чітко вираженими територіальними межами, своєю чергою, вимагає перегляду методів дослідження економічних процесів, що відбуваються на його території. Таким новим інструментом методології регіональних ринкових досліджень може слугувати економічна діагностика, на вході якої отримуємо інформацію, що стає підґрунтям для виявлення стратегічних напрямів діяльності, оскільки вказує на ефективність використання потенціалу, дає змогу виявити диспропорції розвитку досліджуваного об'єкту, а також адекватно реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні основи економічної діагностики були започатковані в роботах таких учених, як О. Г. Дмитрієва, Є. С. Коротков, О. А. Кратт [3], А. І. Муравйов, В. Ш. Ра-

порт. Вагомий внесок у теорію дослідження регіональних ринків зробили М. І. Долішній, Ю. Б. Забалдіна [1], В. Ф. Киф'як [2], О. О. Любіцева [4], Д. М. Стеченко [5], І. М. Школа. Віддаючи належне цим та іншим авторам, варто відзначити, що в їх роботах висвітлюються тільки окремі складові проблеми. Існує багато питань, що й надалі залишаються поза фокусом наукових досліджень, а саме: аналіз територіальної варіації параметрів попиту і пропозиції, трансформаційні зміни регіонального ринку, вплив ендегенних та екзогенних чинників на ринкову кон'юнктуру й ряд інших. Важливість вивчення такого роду питань і обумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті – застосування діагностичних підходів з метою подальшого планування розвитку туристичної сфери регіону.

Основні результати дослідження. Івано-Франківська область – одна із 25 територіальних соціально-економічних систем України обласного рангу. З огляду на специфіку її географічного розташування та наявність значного туристсько-рекреаційного потенціалу тут належне місце займає розвиток туризму, який є, по-перше – каталізатором, що задає динаміку як окремих галузей економіки, так і економіки краю, а отже, виступає дієвим засобом для поліпшення демо економічної ситуації та покращення рівня життя населення; по-друге – досить привабливим видом підприємництва. Витрати на створення одного робочого місця в туристській галузі у 20 разів

менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу чвертого, веро йовца, ніж в інших галузях господарства. Окрім цього, розбудова інфраструктури туристичної та курортно-рекреаційної галузі сприяє розширенню асортименту виробництва і пропозиції національних товарів та послуг, приросту експорту турпослуг, продовженню позитивної тенденції заміщення імпорту туристичних і рекреаційних послуг аналогічними послугами внутрішнього ринку. Завдяки туристичним та готельним послугам є можливість використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів, ознайомлення прибулих гостей із національними традиціями, пам'ятками давньої історії та архітектури.

Івано-Франківська область є перспективним туристичним регіоном і займає одну із найбільших ніш на українському туристичному ринку.

У 2009 р. на туристичні потоки краю припадало 13,2% загальної кількості туристів, що обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності України, тоді як ще в недалекому 2000 р. цей показник становив лише 1,4%, що відповідало 18-й позиції серед 27 адміністративних одиниць країни. Значною мірою таких результатів було досягнуто завдяки використанню кластерних технологій, але чи не найбільшим «магнітом» для туристів став туристичний комплекс «Буковель». У 2004 році, коли на ринку турпослуг з'явився цей туристичний комплекс (тоді ще гірсько-лижний курорт), ліцензованими туристичними підприємствами області було надано послуг 50 913 рекреантам, у 2005 р. їх кількість зросла на 82 835 осіб, або на 262,7%, а вже у 2007 р. число внутрішніх туристів сягнуло позначки 728 891 осіб, або 33,8% загальної кількості внутрішніх туристів України (рис. 1).

Попри те, що економічна криза істотно вплинула на можливість наших громадян подорожувати рідним краєм – у 2008 р. число людей, охоплених внутрішнім туризмом, скоротилося на 20%, а у 2009 р. – ще на 11%, однак кількість відвідин Івано-Франківщини значно перевищує кількість відвідин інших областей. Приміром, у 2009 р. на турпотоки Криму, Херсонської області, а також міст Севастополь та Київ припадало 35,6%, тоді як частка Івано-Франківської області у цьому самому сегменті ринку складала 26,8%. Що ж стосується кількості відвідин у 2010 році, то порівняно із попереднім роком фіксуємо спад на 91,9%, чи 5,5% кількості внутрішніх туристів 2007 року. Проте в загальному турпоточі частка цього виду туризму й надалі є найбільшою і сягає 75,6% [6–8].

Відстежуючи динаміку структурних зрушень виїзного туризму останніх десяти років, треба констатувати той факт, що туризм, як такий, почав формуватися лише з 2005 року. До того часу імпорт туристичних послуг можна ототожнити з поняттям «батьки на експорт», адже саме на цей період припадає пік змущеної зовнішньовиїзної та внутрішньоміжрегіональної міграції. Наприклад, у 2000 р. на Польщу, Італію, Іспанію, Португалію припадало 54,99% загальної кількості виїжджаючих, у 2001 р. з метою додаткових заробітків здійснено близько 34% поїздок. Протягом 2002–2003 рр. до таких країн, як Італія, Чехія, Польща, Італія, Іспанія, Португалія, виїхало 35,39%, 48,52% та

47,07% відповідно. Класифікувати такі поїздки як «туризм» можна хіба що з великою натяжкою, оскільки саме визначення цього поняття виключає момент отримання прибутку. Однак останніми роками простежуються такі тенденції: у структурі виїзного туризму частка відпочиваючих починає переважати над заробітчанами. Якщо у 2004 році на такі країни, як Туреччина, Болгарія, Єгипет, Угорщина, Хорватія, припадало лише 44,28% загального обсягу туристів, що виїжджали за кордон, то у 2007, 2008 та 2009 роках на них же (Туреччину, Болгарію, Єгипет, Угорщину, Хорватію) припадало 54,95%, 59,75% та 72,8%. Посилюється також інтерес до відвідин екзотичних країн. Але у жовтні 2008 року, як відомо, стався обвал економік, а це, своєю чергою, призвело до зростання рівня інфляції – зниження рівня доходу – зниження платоспроможності громадян – зниження якості життя і, врешті-решт, до зниження рівня споживання турпродукту. У 2009 р. кількість наших краян, що обрали відпочинок за кордоном, склала 8 135 осіб, що на 16,3% менше, ніж у попередньому році. Варто згадати і про курсові стрибки, природа яких часто була штучно зумовленою, подорожчання нафти, авіаквитків (зростання на \$90). Проте вже наступний, 2010 рік для турфірм видався більш успішним (приріст відносно попереднього року на 4,5%). Найбільш привабливим, насамперед через його ціну та якість, й надалі залишається відпочинок на курортах Туреччини. Його обрали 3 067 наших краян. Наступними у списку – Єгипет (1 456 особи), Болгарія (1 399 осіб), Угорщина (460 осіб), Югославія (254 особи), Хорватія (223 особи), Словаччина (67 осіб), Греція (49 осіб), Австрія (43 особи) та Туніс (40 осіб). Загалом на першу десятку країн виїзду припало 82,9%. Усе це вказує на те, що останніми роками в мотиваційній структурі поїздок за кордон відбулись якісні, навіть докорінні зміни – на противагу «туристичній інтервенції» 2000–2004 рр. з комерційно-торговельною метою приходять поїздки, в яких переважають відпочинок та релаксація. Однак попри позитивні тенденції на загальному фоні виїзний туризм є слабо вираженим. Це ж саме стосується іноземного туризму (рис. 2).

Навіть незважаючи на збільшення кількості іноземних туристів їх частка в загальному турпоточі є критично малою. Наприклад, у 2005 році, коли кількість іноземних туристів була найбільшою (8 699 осіб), їх частка складала лише 5,89% загального обсягу, у 2006-му – 2,64%, 2007-му – 0,13%, 2008-му – 0,29% і у 2009 р. – 0,43% [8].

Прослідковують зміни й у самій мотиваційній структурі: якщо у 2000 р. найбільшу частку становили туристи, що подорожували переважно у службових цілях (42,31%), то у 2009 р. їх питома вага у структурі поїздок становила лише 1,71%. Натомість збільшилася кількість іноземних туристів, основною метою яких є дозвілля та відпочинок – 97,57% у 2009 р. проти 39,4% у 2000 р. (приріст на 58,17%). Щодо подорожей іноземних громадян заради лікування, занять спортом та спеціалізованого туризму, то їх частки настільки мізерні, що у відсотковому співвідношенні вони усі разом не складають навіть одного відсотка. З огляду на це на території області слід розвивати такі види туриз-

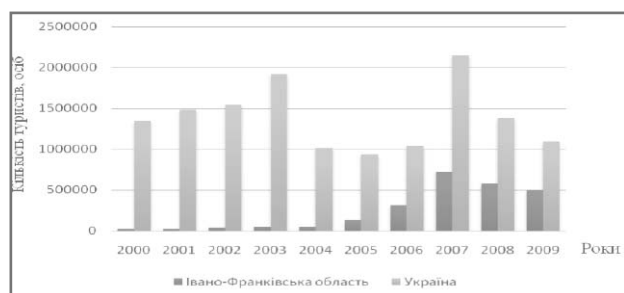

Рис. 1. Динаміка розвитку внутрішнього туризму Івано-Франківської області

Джерело: Розроблено автором за даними сайтів <http://stat.if.ukrtel.net/> та <http://ukrstat.gov.ua/>

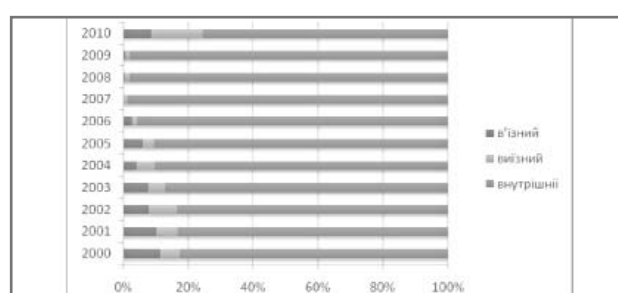

Рис. 2. Динаміка розвитку видів туризму Івано-Франківської області

Джерело: Розроблено автором за даними сайту <http://stat.if.ukrtel.net/>

му, як лікувальний, екологічний, пізнавальний та релігійний, а також вести агресивну маркетингову політику з просування туристичного продукту на міжнародні ринки.

Висновки. Не дивлячись на те, що в рейтингу конкурентоспроможності національного туристичного продукту Івано-Франківська область є однією з перших, безліч питань та проблем усе ще чекають свого нагального вирішення. Серед них можна відзначити: високі бар'єри виходу на ринок іноземного туризму, недостатня адаптованість регіональної туристичної пропозиції до вимог цільових груп туристів, на що, зрештою, і вказують доволі малі частки в'їзного і виїзного туризму. До проблемних моментів, які здебільшого замовчуються, належать і такі явища, як «неформальна економіка» та неформальна зайнятість. Має місце й «підпільна економіка» – майже 75% туристичних приватних підприємств (приватні пансіонати, турагенти, туроператори), 60% з яких працюють на туристичному ринку від 2 до 10 років, діють у «тіні». Усе це вказує на необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання регіонального ринку туристичних послуг. Проте виважені рішення можливі тільки за наявності ґрунтовних досліджень, які б виявляли негативні явища та диспропорції ринку. Економічна діагностика, на наше переконання, є саме таким методом аналізу.

Література

1. Забалдіна Ю. Б. Методи дослідження кон'юнктури регіональних ринків туристичних послуг / Ю. Б. Забалдіна // Матеріали второй республ. науч.-практ. конф. «Туризм, курорты и наука». – Симферополь : ТНУ, 2004. – С. 94–99.
2. Кифяк В. Ф. Організація туризму : навч. посіб. / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги – XXI, 2008. – 323 с.
3. Кратт О. А. Кон'юнктурне дослідження: періодизація динаміки / О. А. Кратт // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – Луганськ, 2003. – № 10. – С. 127–137.
4. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2002. – 436 с.
5. Стеченко Д. М. Науково-методичні основи комплексного аналізу та прогнозування розвитку регіональної рекреаційно-туристичної системи / Д. М. Стеченко, І. В. Безуглий // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 23–24 жовтня 2008 р. – У 3-х частинах / РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 3. – С. 252–255.
6. Туристичні потоки (2000–2009 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
7. Туристичні потоки (2000–2010 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stat.if.ukrtel.net/>
8. Туризм в Україні – 2007. Статистичний Бюлетень. – К. : ДТА, 2007. – С. 89–95.

Стаття надійшла до редакції 10 вересня 2011 року

УДК 330.322:332.122(1-21)

Т. З. Чаргазія,
аспірант, асистент кафедри «Економіка підприємств»
Донбаської національної академії будівництва і архітектури

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ МІСТА

Обґрунтовано необхідність створення системи моніторингу інвестиційної активності в економіці міста. Проаналізовано можливі рівні, способи, напрями та систему показників проведення моніторингу інвестиційної активності в економіці міста. Здійснено оцінку результатів моніторингу інвестиційної активності районів та видів діяльності міста Макіївка. Розглянуто інструменти поширення результатів моніторингу.

Ключові слова: інвестиційна активність, економіка міста, моніторинг, бізнес-карта міста.

Т. З. Чаргазія
СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ИНВЕСТИЦИОННОЙ
АКТИВНОСТИ В ЭКОНОМИКЕ ГОРОДА

Обоснована необходимость создания системы мониторинга инвестиционной активности в экономике города. Проанализированы возможные уровни, способы, направления и система показателей проведения мониторинга инвестиционной активности в экономике города. Осуществлена оценка результатов мониторинга инвестиционной активности районов и видов деятельности города Макеевка. Рассмотрены инструменты распространения результатов мониторинга.

Ключевые слова: инвестиционная активность, экономика города, мониторинг, бизнес-карта города.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань органів місцевого самоврядування є залучення інвестицій в економіку міста. Для вирішення цього завдання розробляються інвестиційні програми та інвестиційні портали, багато уваги йому приділяється при розробці й реалізації Стратегії розвитку міст. Вищевизначені дії спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості територіальних утворень, що, своєю чергою, сприяє посиленню інвестиційної активності. Водночас, сьогодні на рівні економіки міста відсутня система, яка б могла визначити результа-

T. Z. Chargaziya
MONITORING OF INVESTMENT ACTIVITY
IN THE ECONOMICS OF CITIES

The necessity of creating a system for monitoring investment activity in the economy of the city is stated. The possible level, methods, directions and a system of indicators for monitoring investment activity in the economy of the city are analyzed. The estimation of results of investment activity monitoring of city districts and by activities at Makeyevka were done. The tools of monitoring results dissemination are considered.

Key words: investment activity, economics of a city, monitoring, business map of a city.

тивність інвестиційної політики органів місцевого самоврядування. Такою системою може стати моніторинг інвестиційної активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки інвестиційної активності територіальних утворень приділяється значна увага вітчизняних та зарубіжних учених, а саме В. Є. Будякова, Л. С. Валітурової, І. В. Грішиної, Р. Н. Заріпової, Н. П. Карлової, М. М. Ковальова, І. К. Міроненко, І. І. Ройзман, О. О. Шашко, О. Г. Шахназарова. Але в основному дослідження цих питань здійсню-

